

ЛИСТИ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА ДО ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ У ФОНДАХ ІНСТИТУТУ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т.Г.ШЕВЧЕНКА

Наприкінці 1990-х років до України повернувся еміграційний архів відомого українського письменника О.Олеся (1878-1944 рр.). Його цінність є незаперечною, зважаючи на інформаційну унікальність літературознавчого, культурологічного, біографічного та історичного характеру збережених листів. Аналіз вцілілої епістолярної спадщини О.Олеся, яка зараз знаходиться у фондах Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України (далі - ІЛ), є важливим з точки зору доповнення відомостей про життя та творчість письменника, уточнення маловідомих або суперечливих моментів у його біографії, розширення даних щодо кола його знайомих кореспондентів і таке інше. Конкретно для істориків ці листи стануть у пригоді у ході відкриття нових сторінок політичної та громадської діяльності О.Олеся як члена української дипломатичної місії, культурного аташе УНР в Будапешті.

Листи до О.Олеся становлять більшу частину повернутого в Україну епістолярію поета. Завдяки наполегливій праці співробітників Відділу рукописних фондів і текстології ІЛ українському читачеві на сьогоднішній день вдалося познайомитися з найбільшими за обсягом та найцікавішими епістолярними комплексами [2; 3; 4; 5; 6]. Однак велика кількість листів все ще залишається малодослідженою і не запровадженою до наукового обігу. Серед останніх - кореспонденції відомого українського бібліографа, літературознавця, перекладача, критика та громадсько-політичного діяча Володимира Дорошенка (1879-1963 рр.). У радянські часи його називали «*буржуазним націоналістом*» і ворогом народу, а його праці було вилучено з наукового обігу. При цьому у Західній Україні та за кордоном В.Дорошенка вважали одним із найповажніших діячів української культури. Професор І.Борщак називав В.Дорошенка «*князем української бібліографії*», а професор П.Зайцев «*безперечно найвидатнішим з наших бібліографів-бібліологів*» [7, с.24].

У фондах відділу рукописних фондів та текстології ІЛ міститься всього 4 листи В.Дорошенка до О.Олеся за різні роки (1919 р., 1923 р., 1930 р.) та один лист до українського політичного діяча, історика та публіциста П.Феденка, у якому йдеться про О.Олеся (1929 р.). Усі листи належать до фонду №114 (справи - 814-818). Зрозуміло, що незначна кількість листів не може повною мірою відтворити відносини, які пов'язували двох відомих українців, однак їм під силу окреслити принаймні основні моменти діалогу, що існував між двома кореспондентами.

Усі листи написані автором від руки чорним чорнилом. Один з листів - на бланку Союзу визволення України (Відень), до складу президії якого свого часу входив В.Дорошенко. На одному з листів - допис у віршованій формі синім чорнилом, зроблений рукою О.Олеся. Очевидно О.Олесь, із притаманними йому імпульсивністю та імпровізацією у ході творчого процесу, у певний момент виявив під рукою саме цей аркуш, на якому і поспішив зафіксувати свої думки.

Наразі не відомо, де і коли познайомилися О.Олесь і В.Дорошенко. У листах інформація про це також відсутня. Однак можемо припустити, що їх знайомство та подальше спілкування було неминучим, зважаючи на такі фактори, як рід діяльності обох персонажів (література, письменство та все, що з ними пов'язано), співробітництво з одними і тими самими українськими газетами і літературними часописами, подібність інтересів і захоплень, наявність широкого кола спільних знайомих, перебування на еміграції в одних і тих самих місцях. За списками можна прослідкувати процес розвитку відносин між авторами - від початкового етапу, коли В.Дорошенко звертається до О.Олеся «*Високоповажний Добродію!*», який через кілька років трансформується у звернення «*Дорогий товаришу!*», а ще згодом у - «*Дорогий Олександрє Івановичу!*». Тобто можна зробити висновок, що спілкування між В.Дорошенком і О.Олесем не залишилося на початковому рівні контактування між просто знайомими, а переросло у більш близьке та дружнє. Про це свідчить і той факт, що у своїх пізніших листах В.Дорошенко просить О.Олеся переказувати вітання їх спільним знайомим у Празі, ділитися новинами з особистого життя, жалкує, що через непередбачені обставини не може зустрітися з поетом та переказує вітання О.Олесю від своєї дружини.

Головною темою усіх нечисленних листів є питання, пов'язані із виданням тих чи інших творів О.Олеся та В.Дорошенка. Так у листі від 5 березня 1919 р. йдеться про відомий твір В.Дорошенка «*Українство в Росії: новітні часи*» (Володимир Дорошенко. - Відень: Накладом СВУ, 1916. - 116 с.). Ця праця вважається одним із перших монографічних досліджень дореволюційного часу щодо становлення та діяльності перших українських політичних партій у Російській імперії на початку ХХ ст. Особливо багато уваги автор присвятив діяльності Револуційної української партії (РУП), яку називав першою повноцінною українською політичною партією у підросійській Україні, зважаючи на її програму, структуру та організаційну роботу серед українського населення. У своїй праці В.Дорошенко у загальних рисах розглянув структурне оформлення РУП, дав характеристику її лідерам, центральному органу, регіональним і закордонним структурам, проаналізував процес становлення та причини розпаду партії [1]. У листі до О.Олеся

В.Дорошенко розповідає про подання через Л.Цегельського заяви до Міністерства Закордонних Справ України щодо видання зазначеної брошури всіма мовами, крім української (якою хотів видати брошуру в якомусь з українських видавництв сам) і просить О.Олеся, який з лютого 1919 р. виконував функції культурного аташе при українському посольстві у Будапешті, підтримати його. Він також зазначає суму, яку розраховував отримати від Міністерства за свою працю - 50 тис. крб. З постскриптуму наприкінці листа довідуємося, що справа із передачею брошури Міністерству затягнулася через тогочасні військові події на території України і В.Дорошенко висловлював сумніви щодо можливості реалізації своїх задумів. При цьому він все ж сподівався, що О.Олеся вдасться просунути справу [8, арк.2].

Перебуваючи в еміграції, О.Олеся листувався з багатьма видавництвами («Час», «Криниця», «Друкар», «Рух», «Дзвін», «Книгоспілка», «Неділя», «Червона Калина», «Українське видавництво» та ін.) та редакціями часописів («Нова Україна», «Нові шляхи», «Українське слово», «Малі друзі», ЛНВ, «Українська нива», «Українське життя», «Дозвілля»), які мали бажання видавати його твори. Серед останніх був і річний календар-альманах «Дніпро», видання якого займалася установа Українського товариства допомоги емігрантам з Великої України у Львові (1921-1939 рр.).

3 листа від 29 серпня 1923 р. дізнаємося про обіцянку О.Олеся надіслати до «Дніпра» свої поезії та про затримку із надходженням обіцяних віршів, яка непокоїла В.Дорошенка як голову Українського товариства допомоги емігрантам з Великої України. Проте вже наступний лист містить інформацію про успішне співробітництво поета з «Дніпром» та висловлення вдячності за вчасно надіслані поезії: «При цій нагоді прийміть мою щире подяку за поезії прислані для нашого «Дніпра» [9, арк.2].

Про те, як високо українська громадськість в Україні цінувала творчість О.Олеся свідчить факт його запрошення до Львова на святочний вечір видавництва «Червона Калина», передане у листі В.Дорошенка від 23 січня 1929 р. Видавництво планувало організувати цілий вечір, присвячений О.Олеся та його поезії і просило поета виступити на ньому зі своїми творами.

О.Олеся, який опинившись на еміграції, розгорнув активну політичну та літературну діяльність, очолив Союз українських журналістів і письменників та редагував низку місцевих часописів, у свою чергу, також запрошував В.Дорошенка до співробітництва у пов'язаних із ним літературних органах. З листа за 31 жовтня 1930 р. дізнаємося про згоду В.Дорошенка писати для тижневика «Українська справа»: «Очевидно охоче згоджується писати у часопису, Вами редагованому» [9, арк.1].

Він дає згоду на внесення свого прізвища у список співробітників та передплатників газети та обіцяє підготувати замітку про переслідування комуністами М.Грушевського. Щоправда у зв'язку із великими навантаженнями через напружену працю у процесі редагування «Української Енциклопедії» (крім редагування працював ще й над розділом щодо історії та і сучасного стану Наддніпрянщини) В.Дорошенко висловлює побоювання, що фізично та через брак часу не зможе завжди вчасно подавати до часопису потрібні матеріали і просить О.Олеся заздалегідь повідомляти тему, на яку треба написати огляд чи статтю. У цьому ж листі Д.Дорошенко розповідає О.Олеся про скрутне матеріальне становище альманаху «Дніпро» і просить при нагоді помістити в «Українській справі» схвальний відзив про альманах та заклик до читачів купувати його.

У виявлених листах В.Дорошенка до О.Олеся згадуються прізвища таких відомих українців того часу, як Л.Цегельського, І.Шендрика, П.Феденка, В.Сімовича, що певною мірою окреслює коло спільних знайомих кореспондентів.

Таким чином, досліджений епістолярій В.Дорошенка до О.Олеся, що зберігається у Відділі рукописних фондів і текстології ІЛ, містить значну інформаційну цінність. З його допомогою можна розширити відомості про обставини та процес підготовки до друку відомого твору В.Дорошенка «Українство в Росії», відтворити деякі важливі моменти життєпису В.Дорошенка і О.Олеся, зокрема тих, які стосуються їх співробітництва у тих чи інших видавництвах і часописах, персоніфікувати коло спільних знайомих. Проаналізовані листи будуть цікавими і корисними як дослідникам життя і творчості В.Дорошенка і О.Олеся, так і історикам та широкому читацькому загалу.

1. Березовський О. Українська революційна партія в працях дореволюційних дослідників // Гілея. - 2010. - Вип.30. - С.163-171.

2. Коцюбинська М. Невідомі листи О.Олеся до Віри Вовк // Сучасність. - 1996. - №3-4. - С.137-139.

3. Лисенко Н. З епістолярію О.Олеся (еміграційний період) // Слово і час. - 2000. - №10. - С.51-69.

4. Лисенко Н. Спроба коментаря. Невідомі листи О.Ольжича // Слово і час. - 1994. - №7. - С.19-26.

5. Макарчук В. Мета велика в одну родину всіх збере // Слово і час. - 1994. - №7. - С.13-16.

6. Пархоменко Л. Листи Олександра Кошиця до Олександра Олеся // Український музичний архів. - 1999. - Вип.2. - С.192-199.

7. Савченко С. Князь української бібліографії: до 130-річчя від дня народження В.В.Дорошенка // Календар знаменних і пам'ятних дат. - 2009. - С.24-28.

8. Лист В.Дорошенка до О.Олеся від 5 березня 1919 р. - ІЛ НАНУ, ф.114, спр.814, арк.1, 2.

9. Лист В.Дорошенка до О.Олеся від 31 жовтня 1930 р. - ІЛ НАНУ, ф.114, спр.818, арк.1, 2.